

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. 9 Rals.		Los subscribers per ratlla. 1/2 Ral.
Al estranger, tres mesos. . 13 »		Los no subscribers per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . 18 »	Carrer de Jerusalem, n.º 32,	Passant de 10 ratllas, á preus con-
Un número sol. 1 »	primer pis.	vencionals.

SUMARI.

Cartas familiars sore un assumpto trascendental; per *Gayetà Vidal y Valenciano*.—Institut frenopàtic de las Corts de Sarrià; per *Joseph Puiggari*.—Ma esperansa (poesia); per *Emilio Coca y Collado*.—Lo Yama-mai; per *Joaquim Salarich*.—Grat recort (poesia); per *A. G.*.—Bibliografia; per *Joaquim Riera y Bertran*.—Corrandes populars; per *Pau Bertran y Bros.*.—Novas.

Folleti.—Historia de Banyolas (continuació); per *Pere Alsins*.—Julita (continuació); per *Martí Genís y Aguilar*.

CARTAS FAMILIARS.

SOBRE

un assumpto trascendental.

PRIMERA.

Mon estimat Albert,—y pregte que ab tal nom te dongas per entés, ja que no es menester que lo respectable públich que estas cartas llegesca, se entere del que en las fonts baptismals te imposaren—compendrás per la present, que una vegada mes ha resultat cert aquell aforisme que consigna, que « no totes las pagas cauhen per Sant Joan. »

Jo, sens fixarte jorn pel venciment, te fiu formal promesa de escriuret algunas cartas respecte de un assumpto de tanta trascendencia, com es á mon enténdrer, lo SISTEMA DE SUCESSIÓ HEREDITARIA que afortunadament regeix en nostra estimada terra; y tant bon punt m' ho permeten ocupacions de que fins are no me he pogut lliurar, donch compliment á la paraula, á lley d' home que sab tot lo que esta val.—Tú, no be la obtingueres,—procehint en semblant ocasió ab aquella gata moixeria que ja es en tú proverbial,—me indicares reservarte 'l dret de publicarlas en las columnas de nostra benvolguda RENAXENSA, y encara que de prompte semblant manifestació me contrariá, y fins me posá á punt de retractarme del promés,—puig no es tot hu escriure per un amich que, llegida la carta may mes se recordará de ella, y fins perdonará ab bona voluntat, quants defectes de fondo y forma en la mateixa s' hajan comés; que per est amich que 's reserva

'l dret de comunicar al públich respectable, á la terrible fera, com digué qui tu sabs tant bé com jo, lo escrit en lo se de la confiansa,—m resolguí també, considerant, que per desgracia no ets sol en pensar com pensas, sino mes d' un que, fentse eco de ridículas preocupacions, ó per haber estudiat l' assumpto depressa y malament; ó per obrar á impulsos del cor, fent callar lo cap ahont resideixen lo judici y la inteligencia; ó per no posarse á redors dels vents que corren,—puig, no deus duptar que com los efluvís malignes en temps de pestilencia, hi ha en lo present en la atmósfera certs principis disolvents,—sosté á peu y á caball, de paraula y per escrit, en prosa y en vers, en lo café, en lo club, y fins en lo Congrés, que deu arrencarse de soca y arrel lo sistema de successió en Catalunya vigent, est sistema sabi, previsor, fill de la experiencia, resultat del estudi, y sobre tot fundat en la naturalesa dels sentiments que son basa de esta institució, de esta petita societat anomenada *família*; que es la que ha donat forsa é importancia á la terra catalana y que 's funda en esta màjica paraula per molts malmesa, per pochs respectada, que tots invocan y poquíssims comprenen:

LLIBERTAT.

Y si veritat dech dirte y ab franquesa t' he de parlar, no t' ocultaré que, passats aquells primers moments de repugnancia, per la teva manifestació produhits, y pervinents del temor que al cor me dona assalt, sempre y quan penso que 'l públich deu veurer mos humils treballs, sento aixís, com cert regositg, una com llegítima satisfacció, un pler semblant al que se experimenta com resultat del ben obrar.

No se si estich ó no en lo cert; mes presumo, y crech tenir bon cabal de rahons pera sostenir la meva opinió, que la mes gran part dels mals que avuy afligeixen la patria, pervé de que no tots s' han portat com debian, segons los compromisos que tenian contrets.

En lo temps vell, y esta velluria, tu ho sabs, no va mes enllá que los anys primers del segle en que

vivim, eran molt altres que en lo present, las ideas y los principis que constituïan lo regiment dels pobles. Nostres avis, ó perque 's cansaban de ben viure, ó moventse per propi generós impuls, ó esvahits per los vents que de tramuntana bufavan, cregueren que l' hora era arribada de arrebastar privilegis injustos y de fer desapareixer gegantescas desigualtats socials. Mes, mal adestrats, ab foll enamorament de lo nou, sols perque non era, obrant moguts per la passió, ó com nin entremaliat, que llessa y trosseja y desbarata la vella joguina que llarch temps li serví de entreteniment, per la nova ab que en lo jorn del seu sant son padrí lo galardona, arrencaren de soca y arrel, aboliren, malvestaren tot quant ab lo transcurs dels segles habia apilat un llarch nombre de generacions. Cregueren que lo trajo que vestian no estava conforme ab las necessitats dels temps, mes per compte de canviarlo de faisó aprofitant tot lo que de bo tenia, que no era poch, comensaren per trossejarlo y ferlo menudas pessas, sens contar quant tenia de costarlos, y quants anys deurian passarse fins que ab ellas poguessen engiponarne un que perfectament s'ajustás á son cos. Mirárense en l'espill que mes prop tenian y com en ell veeren que pera introduhir novetats, s' habia comensat per enderrocar la casa, ab intenció de ferla nova, enderrocaren també la seva, sens pensar que podia arribar un dia en que, aprofitantse de las ensenyansas per ells donadas, altres tractarian de enderrocar la que á molt preu, ab gran cost y tras llarchs afanys arribarian á construir. ¡Tant de bo que buscant un poch mes lluny exemples que seguir, s' haguessen reduhit á *reformar* los mobles, é introduhir en la casa pairal las mudansas é innovacions que exigian las novas necessitats que de dia en dia s' anaban sentint! Mes pera amestrarse ab semblant exemple debian embarcarse, y sabut es que nostres avis s' esgarriban pensant ab los perills de la mar, y que eran partidaris acérrims d' aquell ditxo que consigna que «es bo anar; pero millor á casa estar.» Y no es lo pitjor que ells ho fossen, lo pitjor es que com ells ne foren sos fills y estos voldrian que ho fossem los nets!

Sia com vulla, ab bon ó mal acort, á cap portaren la obra que proposat s' habian; mes tant bon punt demunt las runas de la vella, enlairadas tinguéren las parets mestras del nou edifici, y posada la coberta,—donant al oblit lo deber que al aixecarlo, de sostenirlo s' imposaren, y prescindint de que la obra, com tendra que era, ni estava assentada, ni tenia la necessaria consistencia pera mantenirse forta contra los batements dels huracans; aixuplugárense en ell, contents y satisfets, en la persuació de que res mes de ells se podrá exigir. Y pensant com llurs pares que es «bo anar; pero millor á casa estar», en sa casa estaban, encara que per entre mitj dels mal ajustats porticons fins prop la llar ahont tranquils permaneixian, arribasen los bramuls de la tempesta, que fera roncaba allá de lla.

¿Creus tu, que si satisfets de sí mateixos, ó mostrant per la conquesta que realisat habian, la estimació y apreci que á sos bens deu portar tot

home cuidadós, haguessen treballat en millorarla, en enfortirla, en mudar aquellas parts que resultaban débils ó mal conformadas, en guardarla de vehins mal intencionats, sacrificant á semblant menester, si necessari hagués estat, la satisfacció, lo repós, la tranquil·litat de la vida de casa, creus tú, repetesch, que plorariam avuy ab llàgrimas de sanch que del fons del cor nos brotan, los mals horribles que paulatinament nos rosegan los membres tots y com mal gra asquerosíssim, acabaran per devorarnos las entranyas? ¿Creus tu ja que 's consideraren aptes pera governarse per sí mateixos, é invocaren una munió de principis que desconeguts, ó no practicats avans, formularen de una manera á totes menas de gents comprensibles, que deuriam plorar avuy vehent la patria enderrocada, teatre de las lluitas en que com enemichs irreconciliables se destruiexen sos fills mal aconsellats; los vells realmes, las provincias, los districtes, mirantse l' un al altre de cua d' ull; lo regiment de pobles, vilas y ciutats, en mans no dels mes dignes, sino dels mes travessos y atrevits, si com á bons haguessen complert?... Sentiren las empentas dels que darrera d' ells s' apilotaban pera arribar mes en lla d' ahont ells arribar volgueren, y temerosos de esser derribats y destruits pel brau onatge de la arremolinada populasa, en compte de posarse d' acort á fi de alcansar la forsa necessaria pera resistir aquellas empentas, y treballar en dirigit la riuada de manera que no eixís de mare, ó si 'n sortia, no anegas la vistosa y rica planura; 's dividiren com germans mal concertats, y separantse y tancantse á casa perque «bo es anar; pero millor á casa estar.» y treballant en apagar los crits de la conciencia, que ab tot y que procuraban adormirla, los retreya son mal procehir, obriren de bat á bat lo pas á las onas, misatjeras primer y despres autoras del carnatge, de la ruina, de la desolació!... Y avuy ploran com fembras debils y mesquinas, lo que com varons prudents y coratjosos no saberen sostenir, y maleheixen la obra de nostres avis, y no volent confessarse autor de la culpa, 'ns la donan á nosaltres, á qui motejan de *revolucionaris*; á nosaltres que, joves encara, altre pecat no tenim que haber caminat per la senda qu' 'ns mostraren, seguit los consells que 'ns foren donats y guardar, procurant millorarla, y mereixer un jorn lo nom de discrets *reformadors*, la ensenyansa que de sos llabis adquirirem!...

Jo crech estimat Albert, que ab tot y esser llarga de sobras la prescedent digressió, no la consideras inoportuna y fora de camí. No, no ho es, puig que endressada va á justificar, aquell cert regositj y fugitiva satisfacció, que passats los primers moments, engendrà en mon pit la amenassa, ó, si millorte sembla, distinció honorosíssima de fer estampar en la RENAXENSA, las cartas que respecte del SISTEMA DE SUCESSIÓ HEREDITARIA establert en Catalunya t' oferí trameter. Justificar he dit, y esta es la paraula, puig careixent d' autoritat y coneixements pera tractar, com es degut, assumpto de tanta transcendencia; sols en lo deber, en que tots

estam, de mirar y treballar pera que no floreixi la mala herba, ni se escampe la mala llavor, ab greu perill de que la cogula 's menje lo forment, puch excusar lo atrevit de la empresa.

Y que la mala herba es molta, que floreix ab abundó, que grana com si fos tabach, que se escampa, naix y va creixent, no pots negarmho: tu mateix, y no t'ofengas de que aixís te parles, tu mateix ets bri de ella: tu mateix vas ensementant lo terreno que trepitjas. Y ¡pobres de nosaltres Albert, si la cogula puja mes que 'l forment! ¡Pobres de nosaltres y pobre de la nostra terra, lo jorn en que desapareixi de ella esta respectable institució! En los temps presents en que tot s'es posat en tela de judici, y s'es discutit la existencia del qui tot ho creá, no es molt que s'hajan llesat penetrants sagetas contra la autoritat paterna, per aquells que sols podrán regnar lo jorn en que, del tot destruïts los fonaments del ordre social, hajan tornat los homes á aquell estat primitiu, del tot selvatge, en que 's trobavan en los primers moments de llur existencia en est mon. Donchs be: si la terra Catalana no ha experimentat las terribles conmoissions que, principalment de sis anys ençá, altres realmes venen experimentant, y que si Deu no hi posa remey, termenarán per enderrocarlos complertament; si no habem tingut la desgracia de contemplar los incendis que, ab sinistre resplendor il·luminaren las riquíssimas encontradas d' Andalusia, y los carrers y plassas de la industrial Alcoy; si no s'han convertit en obra los desitgs ferotges dels que ab fins maquiavelichs predicaren l'oi als richs, y preten-gueren aixecar una creuhada del que te contra el que no te, se deu á mon entendre, á la forsa y poder de resistencia que li donan las institucions jurídicas perque 's regeix, y especialment á las que pervenen de las que constitueixen lo SISTEMA DE SUCCESIÓ, en virtut de las quals, mes y menos, tots tenim.

Y, ¡cosa estranya, contrasentit inexplicable que sols podria imaginar-se y compendre en los temps presents en los quals se preten viurer de contradiccions! Anomenantvos partidaris de la llibertat absoluta é il·limitada, pretenen destruir una institució que en la llibertat te son fonament, al mateix temps que nosaltres, que posam en dupte y fins negam las excel·lencies del sistema que anau preconisant, defenem, per tots los medis que á nostra ma tenim, lo sistema de successió basat en la llibertat, no en la llibertat absoluta, il·limitada que en certs realmes existeix y que tant tristos resultats ve produhint, sino en una llibertat limitada, prudent, jidiciosa, que aixís aten á las necessitats dels fills, com als drets y llegítima autoritat als pares pertanyent.

La justícia 't vuy fer de que no participas de la opinió d'aquells que pretenen ocultar sa falta de judici, anomenantse filosops, quan á dreta lley sols lo nom de orats los correspon, y á mon entendre com á tals y pera que no fessen mal, tancats deurian esser fa molt temps á St. Boy, sostenen que 'l pare no deu tenir lo dret preciosíssim de traspassar

á sos fills lo fruit de sas suors, la recompensa de sos treballs, lo premi de una vida entega de privacions, de economías, de previsió. Mes, ¿preferirias als usos de la terra catalana, los que en la de Castella están establerts? ¿Preferirias á estos los que s'estilan en Navarra, en Viscaya, es á dir en las provincias lindants ab nostre antich realme d'Aragó?

Prescindim d'aquella tiranía, mes odiosa que quantas han existit, que imposar voldrian á la societat, los que en mantenedors pretenen erigirse dels drets inalienables, absoluts, imprescriptibles, y no se jo quantas cosas mes, dels que ab enlluernadora fraseologia, que si afelaga á gent de poca substancia, no deu fer atmetlla en l'esperit de varons prudents, anomenan á boca plena, drets inherents á la personalitat y á la dignitat humana. Brams d'ase no pujan al cel. Mes fixemnos en las lleys que 's practican en las terras de que he fet esment, y veyam si está de part d'ellas la ventatja.

Tu be saps que en la Castellana lo pare sols es amo del quint de sos bens: es dir, de lo seu, de lo que ha guanyat á forsa de treball, puig encara que pot disposar del terç, deu esser precisament á favor dels fills ó descendents, un, ó molts, ó tots y lo restant dels propis ha de distribuirho per parts iguals entre tots los fills. Resultat d'aixó que com per un costat los fills consideran que res deuen agraahir al pare, puig no es ell qui hereus los anomena sino la lley, y per altre part judican que mort lo pare s'esbullará lo niu ahont cresqueren al calor amorosíssim d'aquells que 'ls posaren al mon, tant bon punt se consideran ab forsa pera enlairar lo vol, abandonan la casa pairal; y, procehint ab justa previsió, buscan en l'exercici de la professió que elegiren, ó, lo que es mes comú, en los càrrechs públichs, la manera de viurer sens donarse grans mals de cap. Habits de economia. ¿Per qué? Desitg de fer creixer lo patrimoni. ¿Quin? Esforsos y privacions pera mantenir la casa pairal. ¡Excusats foren si lo aclucan lo pare 'ls ulls deu esser senyal de á vendre tocant, pera partirse ab diners, lo que ab dinadas per sa naturalesa es irrepartible! Y en la suposició que ho fos, lo que per un serviria, pera tots no serveix, venint á succehir una cosa pareguda á lo que esdevingué als que habent sofert un naufragi, podent tots salvarse, moriren tots per falta de desinterés.

Y puig lo fet á que acabo de fer alusió, enclou bona ensenyansa y no be arrossegat per los cabells, permetme que te 'l referesca, que quan altre no, servirà pera fer mes agradosas estas planas insípidas y mes secas que l'espart.

Es donchs lo cas, que d'un naufragi que tingué lloch en la costa Occidental de l'Africa, se'n lliuraren tres mariners salvant ab ells una carmanyola plena d'ayguardent. Tan bon punt tocaren á terra donaren gracias á Deu que salvat los havia de tant eminent perill, y 's feren mútua y formal promesa de no separarse l'un de l'altre fins arribar á lloch de salvació, y afrontar junts los perills y privacions que 'ls oferia lo siti desert ahont se trobaban. Era aquest un arenal inmens y ahont se

vulga que 'ls ulls giraven no descobrien indici algun pel qual poguessen venir en conexement de que semblants llocs eran habitats. En diferents direccions caminaren un dia y dos y tres, sens probar mes aliment que l'ardent licor de la carmanyola, y á la fi del ters, quan ya desconfiaban de salvar la miserable existencia, distingiren allà de llà, molt lluny encara, senyals de vegetació dels quals deduhiren que prop d'ells devia existir la corrent de crestallina font. La set los mataba y en la carmanyola restaban sols contadas gotas del licor preciosíssim. Dels tres, los dos ab prou feynas podian donar un pas, y sols un mes coratjós que sos companys, creya que fent un esforç sobrehumà podria arribar á lloch de salvament, y salvarlos á tots; mes per aixó era indispensable resservarse lo que en la carmanyola restaba, arribar al lloch, de nou omplirla, y tornat ahont sos companys haurian permanescut, donarlos l'auxili necessari salvantse tots de tan extremada situació. Folls, sens coestar altres consells que los que la necessitat del moment los dictaba, y recordant lo jurament que al tocar la terra s'habian fet, no consentiren en la proposició que lo mes fort los feya, y repartintse aquelles últimas preciosíssimas gotas, junts emprengueren de nou la caminada.... y junts caigueren pera no aixecarse mes.

Imaginarás probablement que eezagero fent aplicació de l'apolech prescedent á la successió de Castella. Si tal presums te diré que del tot estás equivocat. ¿Qué dirias si vegessis com jo he vist pessas de terra, que n' diuhen *haciendas*, que no ofereixen espay com en nostra terra diem pera revolcar-se un ase, y son una de las fraccions infinitessimals á que ha vingut á quedar reduhida una finca importantíssima, despres de una curta serie de divisions? ¿Que dirias si vegessis com jo he vist una casa enderrocada, y moltes casas enderrocadas, perque habétselas repartidas los germans, pobres tots, lo que en lo pis superior vivia no pogué adobar la teulada, y deixant lo pis, en teulada's convertí lo trespol, y succehint lo mateix al segon, continuá la cosa fins que la casa vingué á quedar deshabitada y per fi s'enderrocá? Albert, no oblides lo cas dels mariners.

Aixó respecte de lo que als fills pertany que si fixam la vista en los pares, no es l'exemple mes edificant. Sabent tot quant per ells passá, convenuts de que tots quants en lo mon posaren, llaurarán per ahont millor los plasquia, sens esperar de ells en las penas, adversitats y treballs á la vida inherents, los consols íntims que sols en la familia que viu unida poden trobarse; recordant per fi, que los fillols ja s'aplegan lo menjar, que primer son ells, vellets sens tenir de qui ampararse, y que tot quant aquells trobian será per ells demés, ni posan, ni poden, ni deuen posar en la conservació y augment del patrimoni, la sol-licitut y cuidadós afany que, no sols en Catalunya, sino també en tots aquells llocs en que constitueix lo fonament del sistema de successió hereditaria, la prolonga-

ció y perpetuitat de la familia, pot descobrir á cop d'ull la mirada del observador.

Jo no sé si has permanescut durant molt temps en terra castellana; mes suposant que haja estat curt l'estatje, de segur t'haurá proporcionat ocasió pera tractar alguna familia y fins algunas, pertanyents á diferents graus en la escala social. Pot ser sens necessitat de eixir de casa, ocasió haurás tingut de relacionarte ab alguna de las moltes que resideixen en eixa ciutat. Donchs be: si fent us de ton talent d'observació, has establert comparacions entre las familias castellanas y las catalanas, ¿no es veritat que de aquelles han resultat diferencias marcadíssimas? ¿No es veritat que prossedint los membres que las componen, respecte de las nostras, de la mateixa manera que nosaltres respecte de ellas, califiquen nostra previsió de miseria, y nostre bon ordre de tacanyeria, aixís com nosaltres valentnos d'una frase ja proverbial, solem dir que no tenen *mañana*? Donchs totas estas diferencias y altras moltes que n'podria citar, y que omitiesch, puig no fas intent d'escriurer un llibre, regoneixen lo seu origen en las diferencias existents en lo modo de succehir, en los dos realmes establert. Crech que no dech advertirte que las excepcions, que n'hi ha, per cert honrosíssimas, y per contrari sentit eminentment censurables quan á nosaltres se refereixen, puig també hi ha gent catalana que no pensa en lo dia de demà, serveixen sols pera donar mes forsa á la regla general.

Sentat aixó, penso tenir dret pera presumir que no estás per la legislació castellana respecte de las successions, ó manera de trasmetrers los bens: de ella resulta, que lo pare careix de llibertat y que sols pot girarse dintre del cercol reduhidíssim que á son voltant te aixecat la llei. ¿Preferirias donchs lo principi de llibertat absoluta que concedeixen las lleys y fors de las de Viscaya, Alava y Navarra en las quals, ab tal de donar als fills,—ab poca diferencia segons las terras,—una cantitat insignificant, encaminada á demostrar que no hi ha hagut preterició, poden los pares disposar de sos bens, á favor de qui vulgan, ab tal que sian descendents, y en algunas terras fins á favor de estranys? ¿No comprens los inconvenients que resultar poden y per desgracia resultan de tant il-limitada llibertat? ¿No imaginas que l'absolutisme legal de Castella y la llibertat absoluta de Navarra deuen donar com á consecuencia precisa resultats idéntichs? Y si per desgracia hi ha segonas nupcias, ¿qué poden esperar los fills del primer matrimoni, si es cert, com ho es, que carn viva fa oblidar la morta?

Dirás pot ser, y tindrás rahó, que no's veuen en semblants regions, com no sia en casos escepcionals estos defectes y eixas senyals que revelan mal estar en un país. Cert; mes si no's veuen, es precisament no perque s'apliqui la llei, sino perque's deixa d'aplicar; es perque regintse aquells pobles per sentiments y prácticas patriarcals; no trovantse que la llei los vinga ample, amparantse en ella, y usant dels drets que la mateixa 'ls concedeix

fan sens saberho lo que en Catalunya fem: anomenan hereu, es dir deixan la major part dels bens y especialment la casa pairal, á un dels fills, per punt general una minyona, y quasi sempre la mes jovecella, la que constitueix lo últim fruit del matrimoni, tenint per aixó en compte que los majors, estant ja acomodats, no han menester de tanta ajuda, y considerant que no del tot abandonat lo niu puig en ell queda lo mes tendre dels germans, á ell, per l'amor que l'hi aportan, acudirán los altres de tart en tart, mantenintse de semblant manera los vincles que deuen constituir y constitueixen lo llas misteriós que manté fortas y unidas las familias, fent al mateix temps que 's conserven y 's vajan perpetuant.

De manera donchs, que lo ben estar que en Navarra y las Provincias viscaínas se disfruta, pervé de la semblansa que hi ha entre lo sistema que la consuetut ha establert en ellas respecte de la successió hereditaria, y lo que en Catalunya te prescrit la lley.

Pera demostrarte las excelencias y fonaments de la mateixa, necessita mes espay del que consent esta ja llarguissima carta, ton invariable amich.

GAYETÀ VIDAL.

Sarriá Juliol de 1874.

INSTITUT FRENOPÁTICH

DE LAS

CÓRTS DE SARRIÁ.

Habent tingut lo pler de assistir á la inauguració del institut que ab tant acert dirigeixen los doctors Dolsa y Llorach, no podem menys de associarnos á lo dit per la prempsa, que galantment invitada enviá allí sos representants, en elogi de un establiment que aixís honra á sos fundadors com á nostra provincia.

Ja avans de instituirse la Nova Belem, y concurrentment ab lo Manicomi de St. Boy, los fundadors del present ne tingueren un altre mes modest en Gracia, al peu del conegut vapor d' en Molas, lo qual seguí alguns anys ab profit seu y de la humanitat desvalguda; pero lo gran ánimo del Dr. Llorach, qui de temps nos afavoreix ab sa amistat, no podia contentarse de un ensaig mesquí, quant de tota sa vida estava encarinyat ab la idea de fundar un manicomi modelo, hont despres de avocar tots sos recursos, pogués consagrar tota sa vida á la heróica missió que s' ha imposat.

Contragué llavors vincles més íntims ab lo doctor Dolsa, prenent per esposa á sa recomanable filla, resultant dels capitals y esforços de un y altre, y del concurs de tota la familia, la plantació del establiment que 'ns ocupa, ver modelo en sa línea, y sa direcció especial y privilegiadíssima, tota volta que no es obra de especulació, sino de un facultatiu consagrat en cós y ánima á sos malalts, com y també de una senyora que al esforç intel·ligent del

digne espós, ajuda ab lo amor y atencions de que sols es susceptible la delicadesa del cor femení.

Gracias á ells, los infelissos alienats poden contar á quatre passos de Barcelona, no sols ab una mansió deliciosa que es en sí una torre de recreació per la amenitat dels jardins, la delícia de las vistas, la dolsura del ambient, y sobretot per la bona regla, distribució y gobansa de la generalitat del edifici y sas dependencias; sino ab un alberch de repós, de amorosa y benéfica atenció, hont hi ha per ells lo mon apart que necessitan, y remeys per alleugerir y curar sa terrible malaltia.

Lo territori y lo poble de las Córts de Sarriá, són ben coneguts de tots nosaltres. Lloch essencialment rural, conserva particularment en sa secció mes vella, fora de la qual se troba lo Institut, aquell primitiu caràcter de rusticana sensillesa que li valgué son nom de *Córts* (en castellá *Cortijo*) del poble major de que dependia. Esta sensillesa li dona un caràcter propi, que unit á las afavoridas circumstancias climatológicas y topográficas de aquella preciosa tongada de nostre plá, li donan un alicient campestre no facil de trobar fins á molt gran tret de la capital.

Lo establiment ocupa al menys set mojadades de terra de excellent qualitat, en exposició á mitj jorn, y encara que aprop del barri vell de las Córts, allunyat de tot altre habitació, de modo que ho domina tot, y sols es dominat per las suaus falderas del S. Pere Martir y del Tibidabo que en cambi lo resguardan del nort inclement.

Roda tot lo terré un alsat mur que l' defensa y assegura, ab magníficas entradas per cotxes, patis de recibo, y altres accessoris adequats á la moderna conveniencia, y seguidament s' entra en lo jardí que es un superbo clós, la mitat part voltat de assientos y recolsadors de verdura, ombrejat de molts arbres, y l' altre de bosquets, caminals y cuadros de flors á la inglesa, ab sortidors, cascadas, mirandas, llotjetas y altres jochs. A lo llarch del pati aixeca lo edifici principal sa extensa línea de 130 metres, tot baixos, menys la grandiosa capella que domina en lo mitg, y dos cossos á modo de pabellons en los extrems, contenen primer pis. La capella parteix l' edifici en duas seccions ó departaments, iguals del tot entre sí, á la dreta per donas, y á la esquerra per homens: en los pabellons hi ha salas de despatx, de visita y de habitació distingida: en los baixos, cuartos de tres menas, precehits de llarchs corredors que reten enfront, ab molts portas obertas francament sobre lo pati, corresponents á las de altrás tantas cambras, mes ó menys ornadas segons sa categoria, quiscum ab sa arcova y recuartet. En espays mitjans se troban altres cambras ó estancias de reunió y tertulia, custura y treball, lectura, joch, billar, etc. Darrera de la capella, formant martell ab lo cós principal, corre altre edifici que enclou menjador, cuynas, etc., dividint altres dos jardins interns, porxats á una part, mes allá dels quals se alsan degudament separats y assegurats altres dos cossos, un per cada secció, ab patis devant y detrás, que enclouhen las

cambras de retenció destinades als malalts mes furiosos, algunes d'elles encotxades perquè no puguin ferse mal, y de empostissat paviment per obviar á sa llimpiesa. Hi ha també en los departaments banys apropiats al tractament hidroterápich, fonts en terra y rebent l' aygua á raig del sostre. Hi ha per fi, llunyat del edifici, un obrador fotogràfic muntat de propòsit, com adjutori de curació y com á recurs mèdich-legal, de gran valor en molts casos.

Ja que tant se treballa en Espanya per tornar boitxs á tots los sávis y als que no ho son, deuse altament admirar y grahir lo esforç dels Srs. Dolsa y Llorach per la consecució de un resultat contrari. Verament gran coratje avuy dia se necessita perquè un facultatiu, après dels estudis que presuposa la especialitat de sos coneixements, tinga la abnegació de sacrificar sa fortuna y sa vida, enterrarse fora del mon, y matarse en alivi y servey de una sórt de malalts, que perduda la rahó, no regoneixen ni grahirán sos esforços, ans be los repugnarán y resistirán ab tot lo empeny de sa llastimosa ceguera. Y qué direm si al costat de est facultatiu, que al fi pot en sos treballs recullir la corona de la ciencia, s' hi trova una dama voluntariament aïslada de la societat, y compartint tant greu sacrifici, convertida nó una hora ni un dia, sino totas las horas y tots los dias en ángel tutelar d' aquells infelissos que perderen foguer, casa, familia y patria; al sol objecte de subsanarlos de totas eixas faltas, á impuls de la obligació que s' ha imposada, en alas de una caritat amorosa é incessant.

Se diu que están perdudas la virtut y la religió. No! Encara hi ha bonas ánimas que creuhen y esperan: encara queda quelcóm de aquella fe antiga que mudaba los monts en valls: encara inflama alguns pits aquella doctrina santa que predicant y practicant la pau, lo amor, la germanitat, la esperansa mes allá de la vida, ensenyaba á fer be pera fer be, y lluny de aumentar lo número de pobres, orfens, malalts y boitxs, fundaba hospitals y hospicis hont tantas llágrimas se son aixugadas y tantas miseries socorregudas.

La millor proba de que hi ha bonas ánimas, es lo Institut frenopátich de las Córts. Per tal motiu mereixen doble llorer sos fundadors y assistents; y si la desgracia del temps ó altres circumstancias, no corona sos esforços del éxit que mereixen, válgalsi de recompensa lo sincer homenatge de sos admiradors, y en tot cas la dolsa satisfacció de un noble deber noblement complert.

J. PUIGGARÍ.

MA ESPERANSA.

¿T' en vas, coloma de nevat plomatge!
¿T' en vas y 'm deixas en lo mon tant sol!
En tant tú cantas llibertat per l' ayre
Jo aquí m' anyor!

Digas trinantne tas cançons jolias
Qu' entre cadenas m' he quedat al mon!
Ni 'l goig me resta de mirar com volas;
Mon sol s' ha post!

La remor sento de las tendras alas,
L' eco dolsíssim de ton cant darrer,
Mon cor voldria junt ab tú volarne
Lliure pe 'l cel.

Y així partintnos amoretas dolsas
En llit de boyras trobarem repos,
La vet dels ángels nos farà, dormintnos,
Somnis d' amor.

Al despertarnos desfarem las alas
Y ab breu volada pujarem al cel,
Y entre armonias y perfums y cántichs
Veurem á Deu.

Dolsas aromas nos dará la Verge,
Llum resplendent que no 's pondrá may,
Palas de lliris envoltats d' estrellas,
Y ángels d' esclaus.

Com dos floretas per lo cel mimadas
Dins nostra cambra parlarem d' amor,
Voladas d' ángels tot ventant llurs alas
Mouran frescor.

Plens de dolsesa sonaran de Verge
Per l' entorn nostre delicats sospirs,
Llágrimas puras tindrem per rosada
De serafins.

La cabellera de la Verge santa
Al adormirnos de dossé 'ns farà,
S' alé de rosas gessemis y lliris
Nos dará escalf.

¡Oh, colometa, vull ab tu volarne
Que aquí á la terra moro de tristor!
Sens tú una tomba n' es per mi, coloma,
Que no te fons.

Un jorn niares en mon cor de verge,
Perfums vessantne lo jardí florit,
Avuy que miras ja sas flors marcidas
Deixas lo niu!...

Adeu, coloma de neval plomatge,
T' en vas, ingrata, per no tornar mes!
La neu apaga de mon cor las flamas,
Per sempre adeu!!

EMILI COCA Y COLLADO.

LO YAMA-MAY O CUCA DE SEDA DE ROURE.

III.

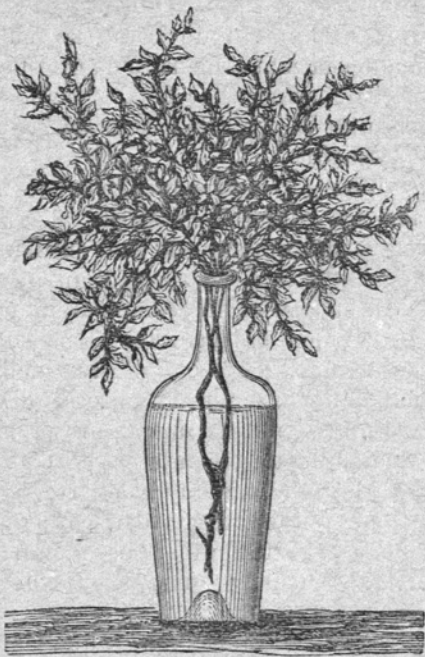
ALIMENTACIÓ.

Com ho indica lo mateix nom de la oruga son menjar casi exclusiu son las fullas del roure *quer-*

cus robur L), y dich casi exclusiu perque á falta de roure, menjan també fullas de avellaner (*Coryllus avellana L*), habent la senyora na María Agustina Royo, digna directora de la escola normal de mestras de Barcelona lograt alguns capolls de orugas alimentadas selzament d' avellaner. No obstant aixó, deu dirse que lo menjar únich y estimat per las orugas es lo roure, y de las fullas de aquest las mes grassas ó molsudas, perque las primas y tovas no 'ls agradan de molt com las primeras. Lo roure preferit entre nosaltres es lo anomenat *penal*; venen despres los *carbassals* y finalment los *martinenchs*; en altres païssos serán preferidas altres varietats, pero sempre las de las fullas mes sucosas y grassas.

Com las orugas, sobre tot en las primeras edats, sempre tenen los membres propis de la masticació massa delicats respecte á la duresa de la fulla de roure, es menester que aquesta conserve la tendresa propia del arbre ó de son estat natural; á est fi se posarán las brancaes en forma de ram en una ampolla ab aygua com ho expressa la figura número 1, ó be en portadoras, cubells y millor en una

Figura número 1.

caixa que pot ser de luxo y servir de adorno en la sala de cualsevol torre ó casa de recreo, conforme 's veu en la figura núm. 2.

Un moble aixis per l' estil es millor que las ampollas, perque si las cucas cauhen, com succeheix á menut, ellas mateixas tornan á enfilarse per las brancaes, lo que no poden fer ab las ampollas; á mes aquestas se giran ab lo balans de las brancaes, se trencan, etc., etc., cap de quals inconvenients tenen, aquestas caixas. Ademes, quan las brancaes son secas ó menjadas, son de mes fácil cambiar en aquestas, bastant posar brancaes novas en los forats intermedis, fent de modo que toquin las vellas per-

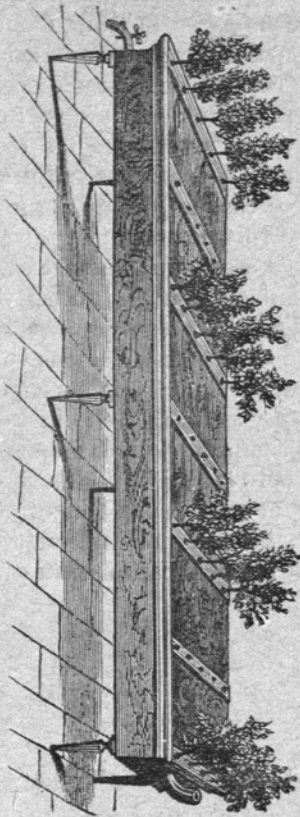

Figura número 2.

que las orugas puguian passar de unas á altres.

Quan vulguian llansarse las brancaes vellas, se examinarán ab molt cuydado per veurer si hi queda cap cuca dormida ó delicada, y en est cas se talla ab las estisoras una part del ram y se posa sobre de las novas perque al despertarse se hi puga dirigir. Que los rams sigan colocats en ampollas ó caixas, convé sobremanera tapar be los forats ab canem ó altre cosa, perque las orugas sentint la frescor del aygua no hi vajan y se afoquin.

Com aquestas orugas son silvestras, no volen estar espessas; aixis convé aumentar los rams á proporció que ellas creixan. Despres de la segona muda, ja 's poden trasladar al bosch, si allí se volen criar y traurer tot lo producte possible de la cria.

IV.

CLIMA Y DEMES CONDICIONS ATMOSFÉRICAS.

La oruga Yama-maï viu en las mateixas condicions que el arbre que la sosté y alimenta, y á fé que es lo roure un arbre poch delicat y per consegüent tampoch ho es la oruga. Com lo roure ama mes lo clima fresch que lo excessiu calent, en las horas de major calor la cuca apareix electrisada, va en busca de ayre, apar que no está be, y si alashoras se remulla queda quieta, mes tranquila y menja millor. Aixis com las orugas de morera no poden sentir trons y las tempestas ó temporals los danyan, las Yama-maï no se inmutan; si la pluja no es massa forta, se posan sobre la fulla pera tombarla

al contrari del sol, que se amagan per no rebrebrlo.

Lo que las incomoda es lo fum, de modo que si se tenen en un aposento y si 's fuma en ell, están com borrarxas y cauhen dels rams y no tornan en si, afins que s' ha netejat la atmósfera fumosa.

Aquestas orugas pateixen com las de morera la malaltia anomenada *Pebrina* y altre que 'anomeno *anemia*; la primera casi ha desaparegut ab la conaturalisació de la oruga en aquest país; la anemia es mes comuna, y crech que sempre es procedent de falta de alimentació, puig algunas voltas quedan las orugas agafadas en las brancas secas sense saber trasladarse á las novas, y otras voltas també quedan oblidadas per aquell que las cuida, y alas-horas se debilitan y agafan la anemia, enfermetat que no las mata sempre, y molt menos de prompte com la pebrina, pero las priva de filar be lo capoll, ó de convertirse en papallona y concorrer á la conservació de la especie, únich objecte de sa vida ó missió, cumplint la cual ocasionan nostra riqueza.

V.

VIDA Y EDATS DEL YAMA-MAÏ.

La llavor del Yama-maï se aviva espontaneament sens auxili de calor artificial, y per desgracia se aviva massa prompte si dita llavor no està guardada en paratje fresch, perque com los roures son tardaners en naixer, quan aquella avansa, no se sab com alimentarlo.

Nascut lo Yama-maï deu recorrer sa vida en cinch temporadas ó tiradas que 'anomenan edats, lo que també fa la cuca de morera, si be que las edats d' aquesta son mes curtas.

La *primera edat* es en Vich,—dich en Vich, perque lo intelligent Sr. Villanueva té experimentat que en Barcelona es un ters mes llarga,—de 14 á 16 dias, creix 9 mil·límetros; al naixer ne te 6; es groga; la adornan 5 rallas negras longitudinals; á simple vista es llisa, pero mirada ab un bon vidre multiplicador està erissada de grans dels que surten pels negres y en lo coll blanchs; lo cap es de color de cirera llustrós. Passats aquestos dias deixan de menjar y comensa la primera dormida que dura tres dias y mitx ó quatre, passats los quals muda la pell y entra en la

Segona edat; lo color del cap, que era vermell cirera, se torna en aquesta edat vert y luego de color de carn; las sis potas verdaderas se tornan transparents com de banya; lo color de la oruga es de vert clar, han desaparegut las cinch ratillas negras y sols quedan d' aquest color dos punts en la part superior dels costats del últim segment; los pels son menos y mes negres. Aquesta edat es mes curta que la primera; dura de set á vuyt dias; passats aquestos se dorm, queda inmóvil per un espay igual de temps á la primera dormida. Durant aquesta, estan comunment de cap per avall, pero ab lo

cap alt, com manifesta la fig. 3.ª. Acabada la dor-

Figura número 3.

mida muda la pell y entra en la

Tercera edat.—Altre volta cambia lo color: un vert casi igual al de las fullas que la sustentan reemplassa al vert clar, los grans ó tubérculs superiors conservan lo color groch pero un poch mes apagat y 'ls inferiors se pintan d' un blau clar molt hermos. Com aquesta edat comensa á manifestar lo anyal característich y peculiar de la especie, tal es un espay triangular de color de castanya á cada costat del últim segment.

Los que vullan fer la cria fora casa poden desde ara trasladar las orugas á la roureda, al ayre libre.

Per terme medi dura aquesta edat onse dias.

Quarta edat.—Si la hermosura d' un insecte fos lo senyal de la sua perfecció y complement, podriam créurer que 'l Yama-maï ha arribat á son estat complet de desarrollo y perfecció. Alguns pichs d' un hermós blau denotan lo punt d' imserció dels pels; los setse estigmas prenen una figura prolongada formant tres ratlletas, groga la del mitj y de color de castanya las de la bora que la adornan en gran manera, además en los costats dels segments quart y quint comensan á lluhir dos punts metálichs, dos hermosas perlas á mes que topan la enjoyan y adornan d' un modo extraordinari.

Aquesta edat un poch mes llarga que las primeras dura per terme medi catorse dias.

Quinta edat.—Luego se desperta la cuca y muda la pell, se doblega y 's menja la despulla que se acaba de tráurer com si aquesta part de ella mateixa fos necessaria per enrobustirse y viurer mes enlayrada: es aquesta la última excursió ó edat del Yama-maï y la mes llarga, puig dura uns disset dias.

Segons se despren de la duració de las diversas edats senyaladas, la vida del Yama-maï es de sexanta quatre dias, pero pot cambiar y efectivament cambia segons va la calor del aposento, lo cuydado en mudar los rams, lo mullarlas y altres particularitats que poden mudar en cada cria.

Lo Yama-maï casi sempre viu de cap per avall ó se posa á la vora inferior de la fulla, com denota la

Figura número 4.

figura 4.ª. En la última edat li agradan las cametas-pecíolo-de las fullas, per lo que malmet molt menjar.

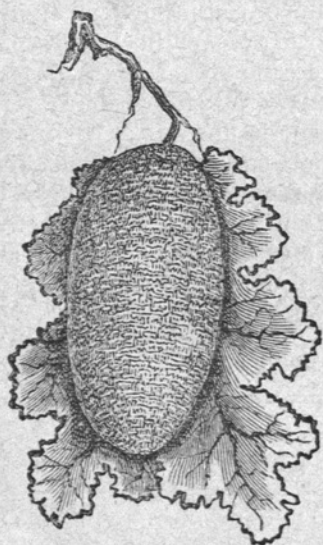
VI.

CAPOLL SEDA.

Arribat ja lo Yama-maí al terme de sa vida de oruga, deixa de menjar, se trasllueix y pren un vert casi transparent, que 'l distingeix de las demás orugas, llensa una mucositat negrenca y disminueix de volum.

A las pocas horas comensa á filar una seda bastante forta que la lliga ó volta en lo pecíolo ó cameta de una fulla; luego ab altres hi dobla dita fulla, ó n' acosta d' altres y comensa á formar un filat dintre del cual se sosté tota cargolada pero en disposició de mourerse en totas direcciones; continua filant y aixís va reforsant y atapaint dit filat afeginthi fils y mes fils, fins á tancarse del tot, y quedant herméticament tancada en la presó que s' acaba de fabricar que no es altre que lo capoll de la forma que representa la figura 5.

Figura número 5.

Los capolls de las hembras son mes amples y pe-

san per terme medi 6 grams; los dels mascles son mes primos y ne pesan 4.

La seda es forta, brillant, igual y molt estimada dels Japonesos, entre nosaltres se paga á igual preu que la de morera, á pesar de no ser del tot tan fina pero en cambi es mes forta y propia per teixits resistents, com domás, fular, barege y altres.

Lo color natural d' aquesta seda es lo groch clar tirant á verdós; apar que en un principi no se li sabia donar tota classe de tinte ó colorament, pero aquesta dificultat ha sigut vensuda per un entés químic y tintorer de aquesta ciutat D. Thomás Calsina, qui ha lograt donarli tota classe de colors.

VII.

CRISSALIDA-PAPALLONA.

La oruga tancada per ella mateixa dintre lo capoll resta allí cosa d' un mes, sufrint en aquest es-

Fig. n.º 6. pay de temps dos cambis de estructura, lo un dit de *crissalida*, que está representat en la figura 6.ª que es la que guarda en casi tot lo temps de sa presó, experimentant ans de sortirne un cambi paulatí que la converteix en hermosa *Papallona*. Aquest es lo estat perfect del insecte; es lo complement de la sua vida, y en ell verifica lo mes essen-

cial de la sua missió, com principal objecte, tal es la conservació y reproducció de la especie.

La papallona Yama-maí es de las mes grossas y vistosas que veyém en nostre país, son color predominant es lo anomenat per los químichs Nanqui, un tant semblant al de taronja, pero ab alguna variació, en el centre de cada ala s' hi veu un ull de nasar rodejat d' una aureola rosa y violeta y d' un cordó mitj blanch mitj negre sobre fons nacarat. Divideix lo ters inferior una ratlla de tres colors formada del rosa, blanch y blau sobre fons negre que li dona una visualitat agradable. La nervadura principal es peluda y d' un color blanch sobre violeta obscur.

Las papallonas son mascles ó femellas: las primeras tenen lo cos mes prim y petit, son principal y característich adorno son dos vistosas plometas posadas al cap, al costat dels ulls, de que careixian quant eran llavors ú orugas, com se veu en la figura 7.

La papallona femella te lo cos mes gros y ample pero no te plometas en lo cap, sino un filament com representa la fig. 8.

Las papellonas mascles acostuman á naixer un poch ans que las femellas; per aixó se aconsella tenir los capolls de las últimas en un aposento mes calent á fi de adelantarlhas, perque nasquian totas á un temps y se puga lograr una bona.

Figura número 7.

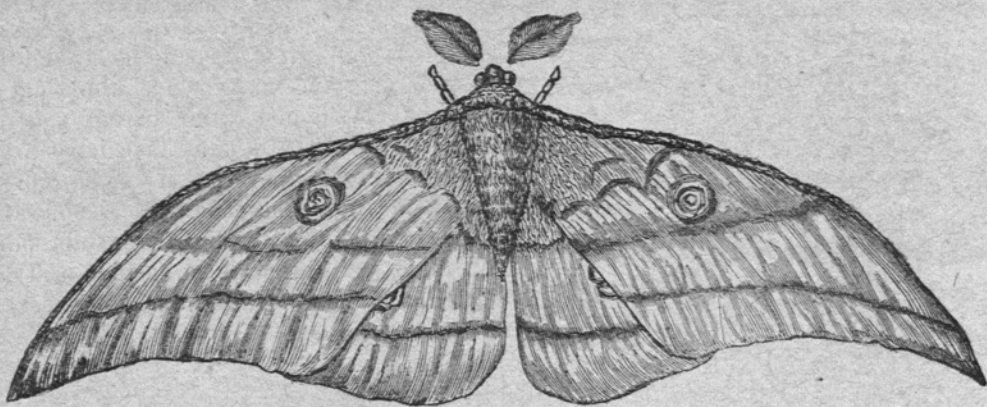
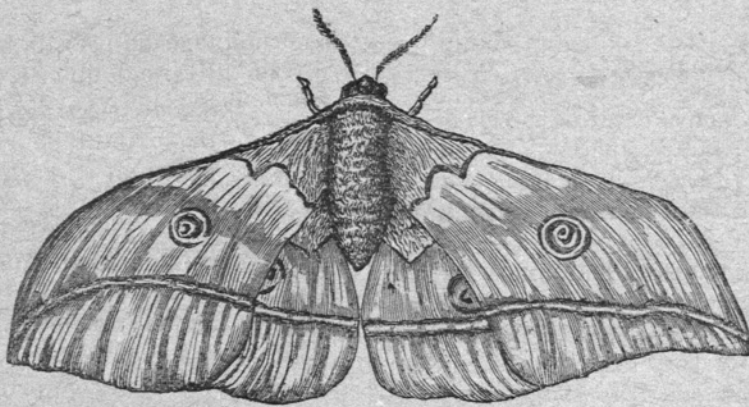

Figura número 8.

VIII.

FECUNDACIÓ.

Las papallonas se uneixen en la nit del segon dia d' haber nascut; volent un lloch espayós y penetrat per lo ayre. Los mascles moren després de la sua unió, las femellas despres d' haber post si han sigut fecundadas ó sinó moren també sens depositar á vegadas llurs ous en las parets ó reixas ahont están tancadas. Com son mes activas y violentas que las de morera, no se 'ls pot donar, com á aquellas, la llibertat perque se apartarian massa del lloch destinat á pòndrer los ous y sen perdrian molts, lo que seria molt sensible al mateix temps que perjudicial als interessos dels criadors del Yama-mañ.

Los ous del Yama-mañ son rodons y un poch aplanats en los dos costats, de color gris obscur, que prenen al sortir de la papallona; los últims son mes ó menos blanchs, son pes es de 0'65 grams de modo que 137 pesan un gram si be que també hi ha diferencias segons la robustesa de la femella y siga lo ou fecundat.

La extensió ja massa llarga que pren aquest article no 'm deixa continuar altres datos y noticias sobre aquest útil é interessant insecte, pero lo lec-

tor que vulla mes permenors podrá trobarlos en lo Tractadet que d' aquesta cria tinch publicat y 's troba en la Portería del Institut agrícola catalá de S. Isidro.

Deixant, donchs, moltes altres cosas que podria dir conclouré aquest article encarregant que luego de recullida la llavor se guardia en capsas en que pugua penetrar lo ayre, en lloch sech y lo mes fresch possible á fi de que no nasquian las orugas ans no hi hagia menjar ó fulletas de roure.

Aixís se aguarda fins que la Divina Providencia donant vida á la materia continguda dintre tan menuda capseta, sens cap cuydado de part nostra, obra un foradet, trau lo cap y surt la petita orugueta que ab sas transformacions farà per algun temps las delicias de quantas personas se dediquin á tan útil com agradable cria.

JOAQUIM SALARICH.

Vieh 8 Juny de 1874.

GRAT RECORT.

TRADUCCIÓ DE LOPE DE VEGA.

Cau d' un mont á una vall sobre esmeralda
mansa corrent que 'l raig del sol plateja,

y entre rosas y liris serpenteja,
y entre viola y jasmíns y tendra gualda.

Cenyidas d'aromática guirnalda,
vencentlo en candidés y fentli enveja,
en son cristall, que 'l dols Favoni oreja,
nedan las ninfas de la verde falda.

D' un bell prat aquest mont reb vassallatje,
lloch deliciós que á disfrutar convida
de Citeres los plers en son ombratje.

Y en aquesta planura y vall florida,
temple d' amor del paradís imatje,
no m' hi ha sucsehit rés may en ma vida.

A. G.

BIBLIOGRAFIA.

V.

Igual motiu que 'l qu' he alegat respecte al aplech de poesías morals y relligiosas pera no allargar desmesuradament esta revista, dono per reproduhit respecte á *Lo Llibre de la Pátria*.

La superba llegenda «Lo Cáp d' En Armengol d' Urgell» y l' entussiasista oda elegíaca «Lo Rey del Mar», premiadas ab la englantina d' or y ab primer accéssit respectivament en nostres Jochs Florals de 1861, axís com la poesia «Los Voluntaris Catalans», guanyadora també de joya en altre certámen; «En lo Muradal», feréstega pintura dels almugavers; «Los Héroes del Mar» y «La Nova Musa», constituhexen, ab altrás composicions, com las Epístolas, una verdadera riqueza, á pesar de trobarshi algunas monedas falsas.

Y ¿qué podría dir que no s' haja dit de las més genials composicions patrióticas de D. Víctor Balaguer? ¿Qué del modo de sentir, del intencionat simbolisme, de l' estructura gráfica y del ayre catalanesch d' aquellas populars cansons «Los Cuatre Pals de Sanch», «La Dama del Rat Penat», «Lo Sach dels gemechs», «La Nit de Reys», la «Cansó de la Bandera» y la «Cansó nova sobre un aire vell»?—En ellas, axís com en lo romanc històrich «Las Cinch diadas del Amor», es hont se fan més sentir y estimar las qualitats poéticas de D. Víctor Balaguer. Ab estas cansons, que feren extraordinaria propaganda catalanista, burlant l' intranzigencia oficial, lo Trovador de Montserrat pren una fesomia original, inconfundible, simpática al poble catalá, y per lo mateix transcendental.

Inecessari també m' es repetir avuy y en aquest lloch que los «Eridanias», ó Cants de Italia, no han viscut la vida dels fets que las inspiraren y que, prescindint de tota apreciació política, son obras d' art, admirables per llur grandesa de concepció y valentia de formas generals.

La tercera secció de *Lo Llibre de la Patria* la titula 'l poeta «Lluny de ma Terra», advertint en una nota que totas las poesías compresas en ella foren escrites durant lo temps que, per causas políticas, l' autor se vejé proscrit de sa pátria.

Figurant també, com figuran, en l' edició penúltima de las Poesías de D. Víctor Balaguer, dech limitarme á repetir que 'ls sentiments predominants en exas composicions son l' anyoransa de pátria y la noblesa d' un fundat agraument á l' hospitalaria Provensa. Lo poeta no está encegat per l' indignació qu' ocasiona 'l desterro, y canta las glorias de la patria que no son de partit, sinó nacionals. Posant sos ulls y son cor en l' antigua pariona de nostra Catalunya, retrau sas históricas glorias políticas, canta las bellesas físicas que la enjoyan y celebra sas modernas glorias literarias ab dedicatorias als Trovadors de Provensa, y ab particulars ditirambos á Mistral, Roumanille y altres poetas del Mitjdia de la Fransa. Mes devegadas esclata 'l volcá, y la pedra tosca bullenta trenca y arrasa. Lo poeta increpa á sos compatricis que no 's decidexen á batre 'l despotisme; los adjectius denigrants, terribles, brollan ensemps que las frases de

Lo poble tè 'l cor noble, lo poble tè 'l cor sa.

Lo trovador desterrat suspira, 's frisa per la regeneració d' Espanya; ansia que la llibertat foragiti 'ls vils marxants del temple... Enhorabona: aqueixa es també i' aspiració del poble. Lo poeta veurá realisat son ideal: caurá una dinastia; nova gent, d' entre la qual no 's veurá per cert eliminat lo mateix poeta, vindrá á governar la nació; se proclamarán novas ideas; lo sol de la esperansa irradiará en tots los rostres y en tots los cors... Després... després.....

Lo senyor Balaguer que, no atenent, com tants, al consell del immortal Gœthe d' evitar lo poeta tota influencia política si vol conservarse poeta, ha pres una part molt activa en la vida pública desde 'l setembre de 1868, nos indicará en sas «Últimas poesías» lo qu' ha succehit després.

En primer d' octubre del any que acabo de citar dirá á sos compatricis desde Torroella de Montgrí:

Si eixa vegada nos mostrám com altres,
A la veu de la pátria indiferents,
Que nos donen llavoras per tot' arma
Son fus las donas, son gayáto 'ls vells.

Lo cambi polítich de sol-arrel es ja un fet. Tot quant respirava ayre de lo caigut es trasmudat.... ¿Y bé? Després de ben reposat l' entussiasme, encara una interinitat de govern; després d' un de provisional, un monarca nascut á Italia, que vindrá á Espanya á bordo de la *Numancia*. Nostre poeta, un dels delegats que l' acompanyan, li diu, al divisar las costas de la pátria:

Tu lo poble amarás, que 's fia á ta justicia,
Qu' en tu ne fixa avuy sas nobles esperansas,
Que sols te espera á tu pera tancar la porta
De lluytas y de dols que 'l cor li despedassan.

Acó creu nostre poeta, puix acó diu á son rey; acó creu, puix de més á més, li dona consells pera

governar que no se semblan gens als egoistas de Maquiavelo, sinó als divinals dels Evangelistas.
¡Confiansa vana y vans consells!

Llegim, sinó:

¿Te 'n vas, oh rey? Ni tots te conegueren
Ni tu tampoch á Espanya has conegut.

Després de sortit D. Amadeo de Saboya, la proclamació d'un govern antipàtic al poeta, qui 'l 24 d' abril de 1873, «*disolta per las turbas l' Assamblea Nacional*», estampa sa indignació en una dotzena de versos d'un tirat que recorda «En lo Muradal.»

Després—cosa prevista,—no es lo trovador de las esperansas y recorts el qui canta, sinó 'l dels desenganys y casi, casi 'l dels remordiments. Mes ¡ab quanta tendresa, ab quanta veritat y senzillesa se recorda de Catalunya!

Aucellet que vas pels ayres,
Si es que á Catalunya vas,
Vet' aquí dos mots de lletra,
Sota l' ala 'ls portarás.

«¡Ay ma bona vella mare!
¡Ay turons de Montserrat!
¡Ay las dolsas recordansas
De mos bells escons pairals!»

Bè fa en plànyer qui sembla trobarse encara més «Lluny de sa Terra» qu' en los anys pròximament anteriors al de 1868; bè fa en gemegar qui veu la pàtria convertida en niera de desventura y deshonra, nó per culpa d'un partit, sinó per insensata conducta de tots; be fa 'l poeta de son temps y del seu país en concloure sas poésias esclamant:

Al calor de las lluytas fraticidas
Lo canó trona y s' estremeix la terra...
¡Oh llibertat! ¡oh pàtria! ¡oh malhauradas
Visions de somnis verges!

JOAQUIM RIERA.

CORRANDES POPULARS.

La claror del sol ja 's pon,
La del dia may s' acaba,
Ay, que trist está 'l meu cor
Quan no veu la teua cara!

Roseret de roses blanques,
Qui 'ns ho hagués hagut de dir!
Tant que 'ns estimavam antes,
Y hajam hagut de renyir.

Roseret de roses blanques,
Si 'm voleu matá aviat,
Aneu fentme mala cara
Quan us passo pèl costat.

A mi m' han dit, jovenet,
Que de mi burlá os voleu,
Les burles quedarán vostres,
La meua amor no l' haureu.

No se pas qu' es lo que tens
Que cap fadrí no t' agrada,
¿Voldrias un hisendat.
O potsé un *grande* d' Espanya?

Tres dies há que no menjo
Sinó llágrimes y plants;
Que aquests son los aliments
Que l' amor ne sol donar.

Jo m' hi tirariaria,
Jo m' hi tiraria al riu.,
Jo m' hi tirariaria.—Ab
aquella que sempre riu.

Anchor que 'm vejesses difunta.
Difunta al mitx de quatre atxes.
Anchor que 'm vejesses difunta.
No perdes les confianses.

A la noya de la parra,
Fadrins que la festejeu.
Paraules y bona cara
D' ella res mes no 'n trauréu.

Recullides per PAU BERTRÁN y BROS.

NOVAS.

La *Revista de España* (núm.º del 13 d' Agost) inserta un curiós, treball, degut á la ploma de D. Víctor Balaguer, titolat *Los felibres provensales*, en lo qui dona una idea de la *Academia* que tenen aquells instituida; descriu algunas de las mes célebres *felibregadas*, y fa la biografia literaria d' en Mistral, Aubanel, Roumanille, Roumieux y altres dels mes nomenats poetas de Provença, traduhint algunas de llurs composicions.

En la secció de bibliografia s' ocupa també la indicada *Revista* molt favorablement de las *Cansons del temps* del Sr. Riera.

Ha continuat la interrompuda publicació de la *Biblioteca Catalana* ab la repartició d' un fascicle que conté lo comensament del 3.º tomo del *Tirant lo Blanch* y dos plechs de la Crónica de D. Jaume. Desitjariam que d' aquí en endavant se desplegués mes activitat en la citada publicació, á fi de poder recuperar, en lo posible, lo temps que ha estat suspesa.

Llegim en los periódichs d' esta capital que 'ls coneguts escriptors en Frederich Soler y en Joseph Felin y Codina han terminat un drama, ab lo titol de *La Filla del marxant*, que será la primera obra que s' estrenará en lo teatro Catalá la vinenta temporada.

Lo Govern francés ha concedit la creu de la Lleió d' Honor á N' Albert de Quintana, que fou lo qui representá á la poesia catala en las festas d' Avinyó per lo centenari de Petrarca.

S' ha comensat á publicar *La Fantasma groga*, nou setmanari catalá, ab grabats.

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.